

Meister Eckhart, Lukács és a liberálisok

2012 március 13. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

1

Átlag: 1 (1 szavazat)

Mérték

Bányai Ferenc, Eckhart Mester (1260-1328) műveinek egyik kiváló magyar fordítója (akitől az első idézet is származik) egy 1991-ben közölt tanulmányában védelmébe veszi Lukács Györgyöt. Cikkét „az ateizmushoz kapcsolódó szokásos képzettársítások” felszámolásának igényével írja (Magyar Filozófiai Szemle, 1991/1., 77-83. o.).

„Eckhart munkássága nemigen illik a misztikáról alkotott sztereotípiákba.”

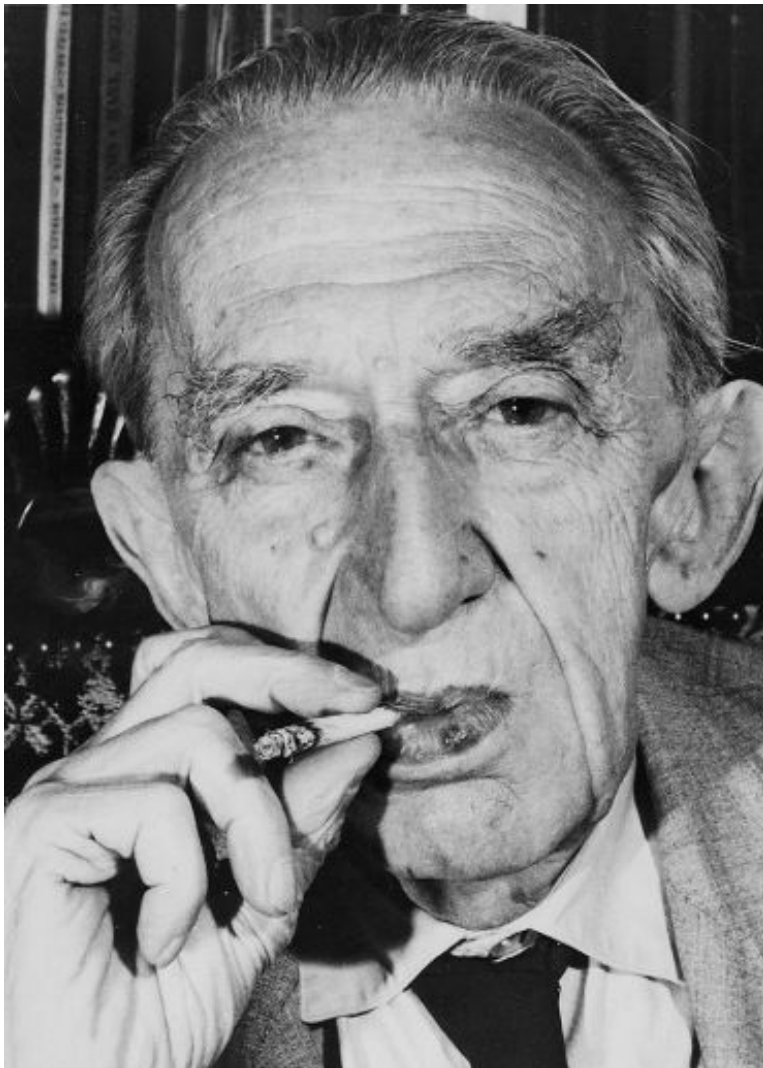
„Isten egyszerre transzcendens és immanens.” (Meister Eckhart)

„Itt van mindaz, amit mi keresünk!” (Hegel)

„Számos bibliai hely értelmezésénél hangot adott azon véleményének, hogy az ? allegorikus értelmezése fedi a hivatalos keresztény álláspontot.”

Függetlenül attól, hogy mi volt a szerző célja, ez az írás is példája lett annak a történelmi ténynek, hogy a rendszerváltás éveitől a liberális értelmiség egy elvileg más értelembe is sikerrel mentette át a materialista gondolkozókat.

Az intellektuális tabula rasa a '90-es években úgyszintén elmaradt tehát Magyarországon. A többségben lévő értelmiségi réteg nem volt képes megújulni, és elfelejteni akarni az ismereteket, melyeket a szamizdatok évtizedeiben is jócskán megtartott a kommunista-szocialista államrendszer. Ez utóbbi ugyanis jól tudta, hogy olyanok, mint például Bibó, ideológiailag határozottan nekik dolgoznak, és ugyanez a helyzet Lukács (1885-1971) ifjúkori „misztikus-gnosztikus” érdeklődésével is.

A materializmus „titkos fegyvertárát” képezte funkcionáriusai „rossz múltja”, vagy különféle kilengéseik „megbocsátása” is: minden kommunista vezet? tudta, hogy mindez hatékony eszköz lesz „nehéz id?kben”, amikor is éppen ezek az „elnézett” és „megbocsátott” kilengések segítik majd kollektivista eszményeiknek továbbélését (hirdetve a materializmus „univerzális” voltát, minden körülmények között meg?rizve a tekintélyrombolás továbbélését, ha kapitalista demokráciáról lesz szó, akkor is). Elképeszt? így a liberáldemokrata értelmiség sz?klátókör?sége abban a tekintetben, hogy milyen mechanizmusok fogaskerekeivé lettek; néhányan, akik sejtették az iméntieket, pedig egyszer?en nem tudtak lemondani arról, hogy Bibónak, vagy éppen Lukácsnak „voltak jó gondolatai”. Képtelenek voltak leszámolni egy ilyen „leny?gözöttséggel”, amely lényegében minden behatóan ismert életm? szükségszer?, ám értéktelen velejárója.

Bányai Ferenc említett írása alapjául az a gondolat szolgált, hogy Lukácsnak olyan ellenszenvé volt a misztikus világnézet ellen, mint amilyen Eckhart Mesternek. E párhuzam joggal indulhatna az elmúlt évek legnagyobb magyar hülyeségeinek versenyén, – s itt valóban minden további finomítás feleslegessé válik. Meister Eckhart Erfurt perjele, Thüringia vicarius, a szászországi provincia provincialisa, Csehország f?vikáriusa, a Sorbonne magister actu regense és Teutónia káptalanja volt, Szent Domokos, az „eretnekek kalapácsa” rendjében. Annak a dominikánus rendnek választott kötelékében, amely miközben a legaktívabban és a leghatározottabban lépett fel az eretnek szektákkal és világi csoportokkal szemben, jelent?s mértékben mélyíteni is tudta saját hagyományát, más jelleg? nézeteket is integrálva abban, világszerte különféle, többé vagy kevésbé ezoterikus csoportosulásokkal érintkezvén. Lukács mindezzel szemben a kommunizmus inkvizitora volt, olyanokat is „misztikusnak”, „irracionalistának” és „dilettánsnak” bélyegezve, mint Hamvas Béla.

E folyóirat *Metapolitikai Dioráma* cím? rovata a következ? szavakkal indult: „a ma egyre kizárólagosabb baloldaliság ... az emberi történelem színterén alig 300 éves. Örökös hivatkozásairól Intelligenciára, Szabadságra és Autonomításra elég legyen annyi, hogy mindez pusztán egy reakció és szembeszegülés... Theoretikusaik nem egyszer?en nem csináltak mást, mint abból kiindulva, amit a Jobboldal eredetileg alkotott, inverz másolatot készítettek”. Íme Lukács György kultúr-„inkvizitor” voltának és „misztikus filozófiájának” genezise.

Szálasi Ferenc – akinek politikájában kétségtelenül meg?rz?dött még számos dolog Európa klasszikusnak mondható politikai hagyományaiból, – *1945-46-os Börtönnaplójában* feljegyzí, hogy minden különösebb atrocitás nélkül, miként, milyen részletességgel faggatták ki a szovjetbarát kommunisták politikai elképzeléseinek és módszereinek mibenlétét?l. Igen ám, de átvenni és alkalmazni bizonyos eszközöket sokféleképpen lehet: lehet egy szellemi rendet védelmezni annak éppen legmegfelel?bb világi formáján keresztül (Eckhart korában ez a katolikus Egyház volt), és lehet egy szellemi konvergenciával nem rendelkező, mer? politikai formát (ez a Népköztársaság volt és Lukács esete); lehet védelmezni eretnekek máglyahalálával, amely a korabeli etika értelmében lehet?séget biztosít a nem b?nös elítélt „diadalmas halál”-járá, és lehet igazán nagy gondolkodók „b-listázásával”, kényszermunkával és egyebekkel. Mindebb?l pedig világosan kiderül, hogy – evolúció ide vagy oda – Lukács egyfajta kései »paródiája« volt Eckhartnak. Paródiája, mert látszólag ugyanolyan irányultság egészen »más akaratot« takart. „Lehetséges, hogy tévedek – mondta Eckhart az ellene folytatott, szavai félreérthet?ségén támadt kirakatper során –, eretnek azonban nem lehetek, mert a tévedés az értelem dolga, az eretnokség azonban az akarattól függ.” Lukács egy állítólagos „ateista misztika” verifikálására látott lehet?séget Eckhart életm?vében, felhasználva bizonyos kiragadott gondolatait, továbbá azt, hogy Heinrich von Virneburg kölni érsek aknamunkája révén, 1326-tól ismert feszültség robbant ki Eckhart és a pápai udvar között.

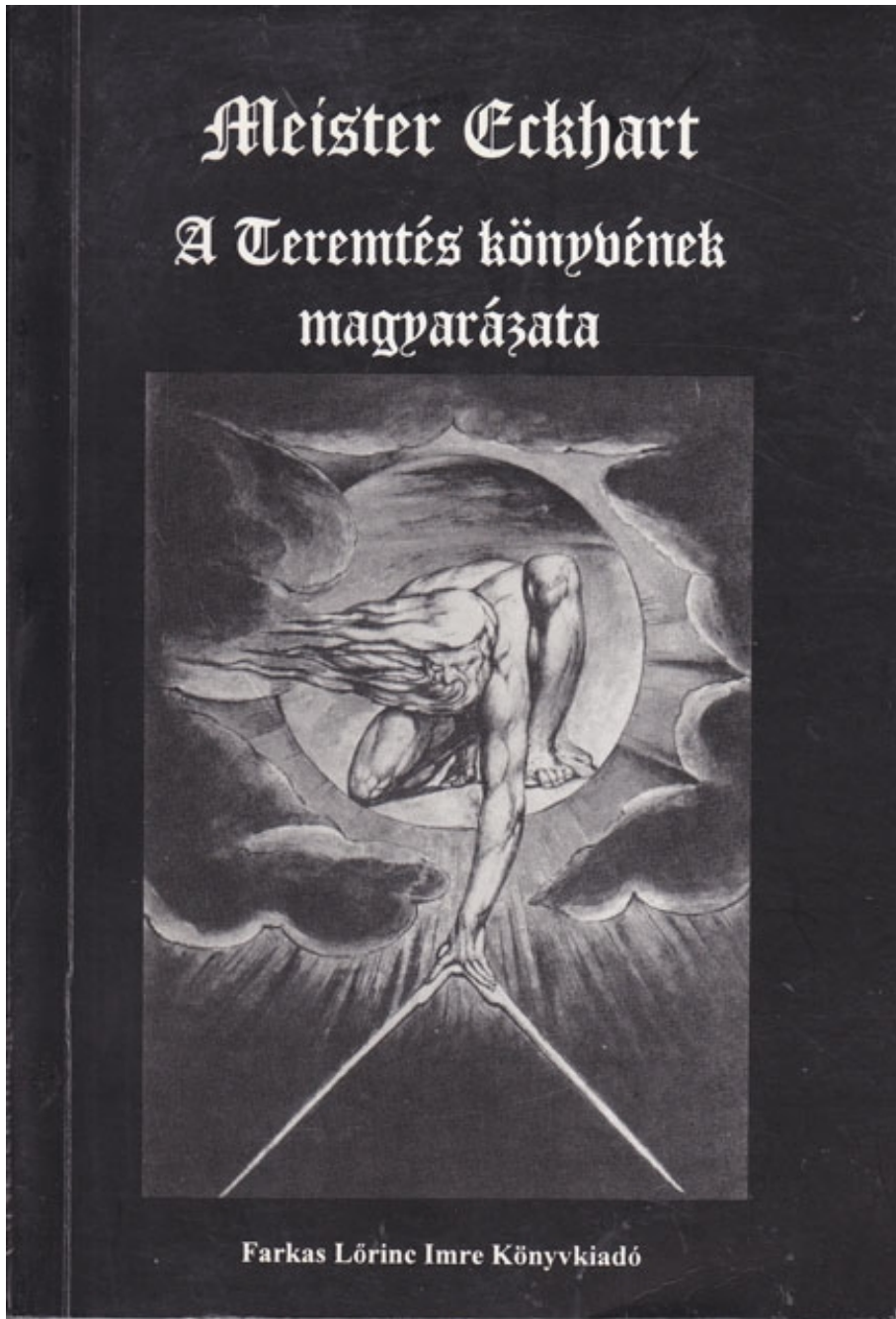

„Lukács – írja Bányai – nem tradicionális értelemben vett gondolkodónak tekintette Eckhartot”. A szerző ennek érvényességénél azonban a legnyilvánvalóbb tényekre lefeledkeznek: „[Meister Eckhart] Feddhetetlen, tiszta életét még perbeli ellenfelei sem vonták kétségbe. [Az In agro dominico kezdetű, halála után kelt] pápai bulla is ilyen hangnemben ítélkezett róla.* ... Tisztázták személyét, megkülönböztették tételeit a szabad szellem hirdetőinek eretnokségeitől, akik egyébként gyakran hivatkoztak Eckhartra, mint mesterükre” (Szebedy Tas: *Utószó*, In: *Eckhart Mester: A Teremtés könyvének magyarázata*; Bp., Helikon, 1992, 128. o.).

Lukács olykor Eckhart olyan gondolatait ragadja meg, amelyekben egy a kereszténységnél mélyebb hagyomány »vallásfeletti« tartalmai nyilatkoztak meg: „A kezdetek kezdetén nem volt Istenem, magam voltam önmagam? soka. ... Önmagamot akartam, ezen kívül semmi mást; amit akartam, az voltam, és ami voltam, azt akartam, és ott szabad voltam Istentől, szabad minden dologtól.” (Eckhart: *A szellemben szegényekről*, In: *Anthologia Humana*; szerk. Hamvas Béla, 4. kiad., Szombathely, Életünk, 170. o.) Tudjuk azonban, ez az »önmagam« Meister Eckhartnál egészen más Lukács György „kollektív individualizmusához” avagy egy újgazdag kapzsiság egoizmusához képest. – Eckhartot „csak a legkiválóbb tanítványai értették meg: egyfajta elitnek szólt” (Szebedy), a „csordaerkölcsöt hirdető dekadens keresztényi morállal szembeni bátor és arisztokratikus fellépést” (Bányai) képviselte, nem a materializmus »vallás-alattiságát« és nem a liberáldemokratikus államok álvallásait, melyek az el?bbi egyenes folyományai.

Idézett tanulmányában Szebedy Tas megjegyzi, hogy Eckhart korában a Német Császárság területén két nagyobb hatású szabad szervezet m?ködött: „Az Isten barátai eredetileg Clairvaux-i Szent Bernáttól kapták ihletésüket... Mintegy a valláson belüli kiválasztottságot jelentett ez a név, egyfajta ezoterikus magatartást, mely nem elégszik meg a hit el?írásaival, hanem a legtökéletesebb megismerésre törekszik. ... A kor másik jellemzője az egyházzal többé- kevésbé szemben álló eretnek szekták hívei, a Szabad Szellem Testvérei ... magukat ... mindenféle tett elkövetésére jogosultnak tartották, holott ezek az „isteni lények” lábbal taposták a törvényt és a vallási hagyomány parancsait. Hatásuk beszívárgott a szerzetesrendekbe és beginaházakba** is...”. Nyilvánvaló számunkra, hogy Lukács György az utóbbi oldalon foglalt, vagy foglalt volna helyet, hasonlóképpen a modern mai emberhez, aki a tekintély bármilyen formájának gy?löletét palástolva akár a miszticizmus álarcát is magára ölti.

Eckhart életének 1313 és 1326 közötti szakaszáról igen kevés ismeret maradt ránk. Könnyen lehetséges, hogy szoros kapcsolatokat ápolt ez idő alatt különféle ezoterikus és talán antiklerikális körökkel – akár a Szabad Szellem Testvéreivel – is. Mégis, döntő különbség az, hogy ilyen irányú ismereteit alkalmazni tudta kora legitim kultur- és szellempolitikai formáihoz. És itt akarva-akaratlanul a Jobboldaliság egyik mibenlétét is érintettem. Itt a »vallásfeletti« megszerzése világosan és tudatosan elkülönül minden olyasmittől, ami vallástalanság és »vallás-alattiság« felé mutat (miként Lukács és a „liberalizmus” eseteiben). És egyúttal ez bizonyítéka Eckhart megszerzett ezoterikus tudása mélységének is.

Utoljára, érdemesnek t?nik az Eckhart által is hangsúlyozott, lényegében vallásfeletti, iniciatikus tétel értelmét – „A mennyek országa az er?szakot t?ri, és a hatalmasok magukhoz ragadják” – az itt említett legitimista vonatkozással együtt megvizsgálni.

* „A bullában az is benne van, hogy Eckhart a megrótt cikkeket mint eretnecséggként értelmezhet?ket visszavonta és kárhoztatta. Ezzel kapcsolatban az Eckhart-kutatásban sok vita merült fel, hiszen a kölni nyilatkozatban a mester tanai visszavonását ahhoz a feltételhez kötötte, hogy gy?zzék meg tévedéseir?l. Viszont kétségtelen, hogy ezt a nyilatkozatot elutasították.” (Szebedy: i. m.)

** „A n?k (beginák) f?leg szövessel, fonással, a férfiak (begardok) takácsmunkával és más kézm?ves mesterségeket folytatva biztosították megélhetésüket.” (Lásd, Bányai Ferenc: El?szó, In: Eckhart Mester: Útmutató beszédek; T-Twins, 1993, 11-13. o.)

Aldebaran Zoltán

[Nyomtatásban megjelent: *Pannon Front* 12. (1997. december), 22-23. o.]

Ajánló